

BÁLINT GÁBOR

KI VOLT KARINTHY FRIGYESNÉ JUDIK ETEL ELSŐ FÉRJE?

Mint ismeretes, Karinthy Frigyes kétszer nősült, s mindkétszer elvált, gyermekes aszszonyt vett feleségül. Első házastársa Judik Etel színésznő volt, ilyen módon tehát az ő első férje is bekerült az irodalomtörténetbe.

Meglehetősen keveset tudunk erről a férfiről, még a neve sem ismert bizonyosan. Szalay Károly így ír az első nagyobb Karinthy-monográfiában: „A Judik Etel első férjéről, Laki Bakicsról keringő mendemondák, még ha csak igen kis mértékben felelnek is meg a valóságnak, semmiképp sem hízeltgőek. A félelmetes hírű zsaroló és verekedő megjárja ugyan: Karinthy megveri a New York Kávéház teraszán, de sokat kellemetlenkedik a fiataloknak, akik valószínűleg zaklatásai elől szöknek Németországba.”¹

A legismertebb forrás erről Brázay Emil újságíró visszaemlékezése, amely Karinthy halála után látott napvilágot, s amelyet a legtöbben idéznek azóta is: „Karinthy Frigyes megszöktette Judik Etelt, kiről tudtam, hogy többgyermekes anya, egy Bakti Gyula nevű ügynök neje, aki revolverrel a kezében napokon át üldözte, halálra kereste Intit, le akarta puffantani, ahogy már az ilyen féltékeny tigrisek szokták.”²

Itt tehát egy teljesen más név szerepel. A biztos pont csak a névkezdő B betű. Maga Karinthy is említi: „...egész éjszaka róla álmodtam. Valamelyik régi lakásukat kerestem, ahol B-vel laktak együtt. A házvezetőnő mondta, hogy itt laktak, de már nincsenek itt, és szidni kezdte B-t, hogy nem fizetett.”³

Brázay szavait nagyon sokan idézik,⁴ ugyanakkor nem mindenki fogadja el a Bakti nevet (ahogy Szalay sem), esetleg ezt ki is hagyják az idézetből.⁵ Szinte közhely lett a Karinthyt revolverrel üldöző férj – de vajon maga az író hogyan beszélt erről? Amikor később az emlékezetes agyműtétje volt, Berlinen átutazva a következőket írja: „Első feleségemet, a bársonyszemű, szelíd és szenvedélyes színésznőt hoztam ide, romantikusan szöktettem meg férjétől, sötét öltözőkön és süllyesztőkön át, revolverrel a kezemben.”⁶

¹ SZALAY Károly, *Karinthy Frigyes*, Bp., Gondolat, 1961, 166.

² KARINTHY Frigyes, *Naplóm, életem*, Bp., Magvető, 1964, 830.

³ *Uo.*, 268.

⁴ PI. ROBOTOS Imre, *Utazás egy koponya körül*, Kolozsvár, Dacia, 1982, 29 skk., 211.

⁵ PI. HALÁSZ László, *Karinthy Frigyes alkotásai és vallomásai tükrében*, Bp., Szépirodalmi, 1972, 56.

⁶ KARINTHY Frigyes, *Utazás a koponyám körül*, Bp., Szépirodalmi, 1977, 393.

A „kezemben”! Tehát nem a férjnél volt a pisztoly, hanem Karinthyánál. Lehetséges, hogy a Brázay által leírt „napokig tartó revolveres üldözés” sem felel meg a valóságnak? Nem egyértelműek a hazatérésük körülményei sem. Brázay szerint Karinthy nagyon tartott a férjtől: „Ez az ember (Bakti) mindenre képes, mondotta nemegyszer Frici, egy tigristől leterített humorista nem a legderűsebb látvány – én nevettek, de rajtam ne nevéssenek.”⁷ Ugyanakkor hazaérkezésük után ezt írja: „Engem viharos szörnyűlködéssel fogadtak itt, és némelyek azon csudálkoznak, hogy immár egy hete vagyok Pesten, és még élek. [...] Én még fogok élni egy ideig, és ez csak tőlem függ.”⁸ Vajon mitől lett Karinthy ilyen magabiztos? Hová tűnt a félelme? Most történt volna meg a Szalay Károly által említett New York-beli verés?

Egy másik közeli ismerős, Kosztolányi Dezsőné Harnos Ilona így ír a férjről: „Judik Etel férje, a valamikori rendőrkapitány, nem volt éppen gáncs nélküli lovag. Állásából is nyilván többféle szabálytalanság miatt bocsáthatták el. Az a hír járta róla, hogy voltaképpen a felesége keresetéből él... [...] felszedette a Podmaniczky utca kockaköveit, és eladta azokat, hogy némi pénzhez jusson.”⁹

Kosztolányiné tehát nem ír az üldözésről, a férj nála inkább valamiféle előkelőbb ügyeskedő, s ha rendőrkapitány volt, akkor nyilván nem egy egyszerű, tanulatlan „ügynök”. Persze azért említi, hogy az „erőszakos és durva” férj kihasználta és „kínozta a feleségét, fenyegette, sőt meg is támadta Karinthy”,¹⁰ de ez még a szöktetés előtt volt, később nyilván beletörődött, hogy felesége mást szeret, és ebből a tényből a maga módján próbált hasznot húzni: minden adandó alkalommal „megvágta” Karinthy.

Egyébként Kosztolányiné az első világháború előtt szintén színésznősködött egy ideig, talán már akkor is ismerte Judik Etelt, de ismerte Kosztolányi is, aki számára – ahogy felesége finoman megfogalmazza – „fiatalkorának egyik kedves emléke”¹¹ volt. Maga a költő egyetlen sorban említi őt a feljegyzéseiben, de ez a sor sokatmondó: „Boga. Egy füledt délutánon nálam.”¹² Sőt Kosztolányiné idézi Karinthy egyik álmát, amelyből kitérni, hogy Karinthyt örökké kínozza az a sejtés, hogy Judit Etel valójában Kosztolányit szerette.¹³ Ugyanitt írja azt is, hogy Judik Etel pedig őrá volt féltékeny. Az tény, hogy Harnos Ilona előbb ismerte meg Karinthyt, ő mutatta be Kosztolányinak.¹⁴ Ha igaz a „fiatalkori kedves emlék”, akkor Judik Etelt viszont Kosztolányi ismerte előbb, és ezért volt ez a „keresztbe” féltékenység.

A Karinthyak családfáját összeállító Czeizel Endre is a Laki Bakics nevet fogadja el, méghozzá olyan tipográfiával közli, mintha a Laki a családnév lenne, a Bakics pedig

⁷ KARINTHY, *Naplóm, életem*, 834.

⁸ HALÁSZ, *i. m.*, 57.

⁹ KOSZTOLÁNYI Dezsőné, *Karinthy Frigyesről*, Bp., Múzsák, 1988, 40.

¹⁰ *Uo.*, 45.

¹¹ KOSZTOLÁNYI Dezsőné, *Kosztolányi Dezső*, Bp., Holnap, 1990, 192.

¹² KOSZTOLÁNYI Dezső, *Levelek – naplók*, Bp., Osiris, 1996, 834.

¹³ KOSZTOLÁNYI Dezsőné, *Karinthy Frigyesről*, 52.

¹⁴ KOSZTOLÁNYI Dezsőné, *Kosztolányi Dezső*, 155.

keresztnev – ami pedig nyilvánvalóan képtelenség.¹⁵ Kosztolányiné egyébként közli a két közös, életben maradt gyermekük nevét is (a harmadik a válás után meghalt), ami a családfából hiányzik: Klára és Gábor.¹⁶

Mindezek jutottak az eszembe akkor, amikor Török Imre visszaemlékezéseiben¹⁷ feltűnt egy bizonyos Laky-Bakits János nevű szereplő: nem lehet, hogy ez volt Judik Etel férje? Ám a szövegben egyetlen szó sem esik a feleségéről, még kevésbé Karinthyról. Bizonyíték híján tehát a dolog ennyiben maradt volna, ha később a korabeli nagysikerű Színházi Élet című folyóirat számait lapozgatva meg nem akad a szemem egy kisebb cikken. Ez az írás, amelyet egy bizonyos dr. Falus Imre küldött be Budapestről, csak egy kis anekdota, a lap *A hét humora* rovatán belül mint a *Viccolimpiász* résztvevője szerepel, *Az arisztokrata vevő* címmel.¹⁸ Első mondata így hangzik: „Karinthy Frigyes első feleségének, Judik Etelnek első férje, Laki-Bakics János, a legvidámabb tréfacsinálók egyike volt Pesten.” Az anekdota szerint egy bizonyos Lachs nevű képügnök („arról volt híres, hogy ő találta fel a halandzsát és ezen a réven még a lexikonokba is bekerült”)¹⁹ megkérte őt, hogy szerezzen neki valamilyen arisztokrata vevőt, akivel szót tudna érteni. Bakits teljesítette a kérését: odakísérte az Országházhoz, Andrássy Gyula lovasszobrához, bemutatta őket egymásnak, majd otthagyta az illetőt, hogy értsen szót a gróffal, ahogy tud...

Kérdés persze, hogy mennyire adhatunk hitelt ennek a kis írásnak. Mármint hogy maga az anekdota mennyire hiteles, az a mi szempontjaink szerint irreleváns, a probléma az, hogy az idézett első mondatnak hihetünk-e. Véleményem szerint a lap szerkesztői aligha közöltek volna le egy ilyen egyértelmű mondatot, ha kétség merült volna fel ez ügyben, hiszen könnyen ellenőrizhették a dolgot: egyszerűen megkérdezik Karinthyt, aki gyakran publikált a Színházi Életben,²⁰ hogy valóban így hívták-e Judik Etel első férjét.

Egyébként Török Imre is említi a fentebb ismertetett anekdotát, mégpedig több oldalra kibővítve, de – ahogy az gyakran előfordul a hasonló történeteknél – más szereplőkkel. Nála egy bizonyos Schwarz nevű „uzsorás” kéri meg Bakitsot, hogy mutassa be a megszorult arisztokrata ismerősének. Bakits itt az Akadémia épületéhez kíséri Schwarzot, és Széchenyi szobrát mutatja neki stb.

Lássuk tehát, hogy Török milyen embernek látta Bakitsot: „a régi Magyarország fényes alakja”, és Krúdy Gyula „kedves, sokszor megírt mesefigurája” volt. „Családjuk délszláv eredetű – írja később –, mintegy ötszáz éve jöttek Magyarországra és a Somogy megyei Öreglakot kapták királyi donációba. Ez a birtok a négyszáz év alatt elfelejtődött, elveszett, a hagyományok szerint az egyik érsek mesterkedése folytán, de János bátyánk nem volt elveszett ember! Nagyvonalú csínytevő volt; szellemes, ötletes, okos – és eze-

¹⁵ CZEIZEL Endre, ERŐS Erika, *Számadás a tálentomról: A Karinthy család genetikai elemzése*, Bp., Corvina, 1995.

¹⁶ KOSZTOLÁNYI Dezsőné, *Karinthy Frigyesről*, 46.

¹⁷ TÖRÖK Imre, *Kedves lovakról, furcsa emberekről*, Bp., Magvető, 1980, 313.

¹⁸ Színházi Élet, 1936, 32. sz., 34.

¹⁹ Lachsról, a halandzsáról és Karinthyról lásd RÉTI Sándor, *Jubilál a halandzsza*, Színházi Élet, 1934, 27. sz., 60–61.

²⁰ Erről lásd BÚZÁSY Éva, *Karinthy Frigyes és a Színházi Élet*, It, 1982, 896–900.

ket a jó tulajdonságait nem hevertette parlagon. Leghűségesebb adófizetője Vaszari Kolos hercegprimás volt...”²¹ És később: „...százszámra volt hőse, tervezője legendás csínyeknek, még késő öregségében is rettegésbe ejtette azt, akire megharagudott, derűt keltve mindenütt, ahol megjelent. Kifigurázta a nagyképűeket, és mint mondotta: megbüntette a kicsinyeseket.”²²

Ez a leírás Kosztolányiné leírásával egybevág, de mint láttuk, a feldolgozások nem ezt a viszonylag pozitív képet vitték tovább. Persze elképzelhető, hogy a felesége vissza-szerzése érdekében a szokásos csínyei helyett a tettlegességtől sem riadt vissza. Fentebb írtam, hogy a hagyomány szerint Karinthy megverte Bakitsot a New York kávéházban. Ezzel szemben Török azt írja, hogy „Laky-Bakits nagyerejű ember volt, de erejével sohasem élt vissza, nem használta gyengéssel szemben. Bezzeg »oroszlán« volt, ha felvágós »krakélerre« akadt!”²³ Talán Karinthy is ilyen „gyenge” volt, akit Bakits elismert és nem vert meg – talán az írónak ez a „szellemi győzelme” alakult át azzá a történetté, hogy ő verte meg ellenfelét.

Karinthy Márton nemrég megjelent könyvében is ezt a „jobbik”, az anekdotai Bakitsot szerepelteti, aki egyáltalán nem kívánt „párbajozni a feleségéért, sőt hajlandó volt lemondani Bogáról tisztes havi apanázs ellenében”.²⁴ Az ebben a könyvben közölt, eddig ismeretlen családfa-adatok, köztük az a tény, hogy Karinthy Frigyesnek voltak csecsemőkorukban meghalt testvérei is,²⁵ Kosztolányiné értesüléseinek megbízhatóságát mutatják, tehát feltételezhetjük, hogy Judik Etel első férjével kapcsolatban is közelebb jár a valósághoz, mint az eddig mértékadónak tekintett források.

²¹ TÖRÖK, *i. m.*, 313.

²² *Uo.*, 368.

²³ *Uo.*, 365.

²⁴ KARINTHY Márton, *Ördöggörcs*, I, Bp., Ulpius-Ház, 2003, 43.

²⁵ *Uo.*, 344.